

УДК 331.352

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-1-154

Л.В. Шелудько, канд. екон. наук, доцент

Lesya10081981@gmail.com

0000-0001-9428-7724

О.С. Онищенко здобувач третього рівня вищої освіти наукового ступеня доктора філософії

olcikonishenko@gmail.com

0000-0002-7166-0853

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ

В статті була досліджена проблема демографічної ситуації в країні. Розглянувши проблему загострення демографічної кризи в Україні, ми можемо сказати, що її вирішення потребує комплексного підходу перш за все на рівні держави. Необхідною передумовою кардинального змінення демографічної ситуації у напрямку, протилежному тому, яким країна йшла протягом тридцяти років, може бути тільки принципово новий курс соціально-економічної політики, який дозволить в найкоротші строки підвищити добробут громадян, знищити бідність – саме ці кроки зможуть забезпечити підвищення народжуваності, зменшення смертності населення, тому що саме економічна ситуація найбільш істотно впливає на ці показники. Було встановлено, що саме демографічна ситуація має найбільший вплив на трудовий потенціал країни.

***Ключові слова.** Демографічна ситуація, трудовий потенціал, урбанізація.*

Постановка проблеми. Після здобуття Україною незалежності, країна опинилася в складній економічній та соціально-політичній кризі, що значно вплинуло на всі процеси життєдіяльності людей – значно знизився рівень зайнятості, погіршилися умови життя, знизилася купівельна спроможність населення. Все це наклало свій відбиток на трудовий потенціал в країні.

Однією з тенденцій сучасної економіки є зростаюча увага до людини

і орієнтація на неї. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується нестабільністю, кризовими явищами в економіці, інтеграційними процесами, соціальною напругою та суперечностями. Це вимагає пильної уваги до формування, використання та розвитку трудового потенціалу. Швидкий темп розвитку технологій, інноваційність, орієнтація на майбутнє висуває постійно зростаючі вимоги до якості трудових ресурсів, які здійснюють суспільно-корисну працю. Тому доцільно вести мову про трудовий потенціал як фактор успішного розвитку й підвищення конкурентоспроможності економічних об'єктів у теперішніх умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій по даній проблемі.

Значний внесок у дослідження проблеми формування та ефективного використання трудового потенціалу зробили багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: О.В. Ареф'єва, Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, В.М. Гриньова, Н.В. Каленіна, А.В. Линенко, С.Р. Мельник, С.Г. Радько, Л. В. Шаульська, К.І. Якуба, Л.А. Янковська, Р.В. Яковенко та ін.

Серед зарубіжних авторів наукових публікацій виділяють дослідження Майкла Амстронга, Є.К. Медведева, В.Д. Патрушева, С.Д. Синка, М. Слезингера, Ф.У. Тейлора, С.В. Шекшні, І. Шумпетера.

Науковим вивченням трудового потенціалу займалося багато вчених. Але єдиного трактування поняття “трудова потенція” досі не існує. Наслідком цього явища є те, що різні вчені підходили до визначення цього поняття з різних позицій. Дуже часто трудова потенція пов'язують з такими економічними категоріями, як робоча сила, людський капітал, людський потенція. Але й в даному аспекті немає однозначної думки. Тому необхідно з'ясувати теоретичне визначення цієї економічної категорії та її значення в сучасних умовах.

Сучасні науковці розглядають трудова потенція держави, суспільства, регіону, підприємства, трудового колективу та окремого працівника. Інколи для визначення даного поняття розглядається навіть характер участі персоналу у виробничо-господарському процесі, його місце у соціально-економічній системі підприємства тощо. Треба підкреслити, що залежно від рівня трудового потенціалу на макро-, мезо- чи мікрорівні, поняття «трудова потенція» та його розуміння дещо змінюється. Вчені - економісти по-різному трактують сутність трудового потенціалу. Науковці розглядають або лише якісні характеристики трудових ресурсів як джерело збільшення їхніх можливостей, або увагу

концентрують лише на кількісних показниках праці. В інших випадках ці поняття об'єднують сукупністю вищезазначених тверджень. Так, С.Г. Радько під поняттям «трудоий потенціал» розуміє засновану на професійних знаннях, практичних навичках, особистісних та психофізіологічних характеристиках працівників здатність персоналу реалізовувати мету підприємства за належного матеріально-технічного, інформаційного й організаційного забезпечення процесу праці [1].

Шостак Л.В. зазначає, що трудоий потенціал підприємства формується за рахунок використання потенційних можливостей окремих працівників і персоналу підприємства загалом, що дає змогу забезпечити якісну збалансованість усіх факторів виробництва [2]. На думку К.Є. Корбут трудоий потенціал – це сукупність як даних природою потенційних здібностей, так і набутих упродовж життя, які використовуються людьми в процесі трудової діяльності.[3]

На підставі проведених теоретичних узагальнень та логічних обґрунтувань О.Є. Галан пропонує наукове тлумачення категорії “трудоий потенціал” для підприємства розглядати як набір персоніфікованих властивостей (здібностей) працівників, які можуть бути використані або використовуються в процесі виробництва за певних організаційно-технічних умов та за певний проміжок часу з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку економічної системи. Обов'язковим при вирішенні проблем, пов'язаних з оцінкою трудового потенціалу, є врахування зовнішніх особливостей (природних, ринкових, державних) функціонування економічної системи. Включення до поняття «трудоий потенціал підприємства» зовнішніх факторів функціонування виробничої системи є необхідним через те, що, як правило, зазначені фактори виступають в ролі обмежуючих при вирішенні питань доцільності подальшого розширення та розвитку трудового потенціалу [4]

Яковенко Р.В. сукупність складових трудового потенціалу підприємства поділяє на дві групи – агностичні та пізнавальні компоненти. До першого автор відносить творчість, інтуїцію, наявність чи відсутність підприємницьких здібностей. Другий компонент є діаметрально протилежним першому і включає в себе набуті професійні навички та здібності до раціональної праці, морально-етичні норми, фізичні характеристики, тощо [5]. Масленніков О.Ю. пропонує визначати трудоий потенціал як інтегральну оцінку кількісних і якісних характеристик економічно активного населення. Трудоий потенціал – це існуючі сьогодні

та потенційні трудові можливості, які визначаються чисельністю, віковою структурою, професійними, кваліфікаційними та іншими характеристиками персоналу підприємства. Сюди входять можливості та вміння працівників, які на сьогодні можуть не використовуватися на фірмі, але в перспективі можуть бути залучені для справи [6].

Деякі вчені-економісти також пов'язують трудовий потенціал з такими категоріями, як робоча сила, людський капітал, людський потенціал, інтелектуальний трудовий потенціал, трудовий капітал, ринковий потенціал праці, кадровий потенціал тощо. У даному напрямку фахівці або намагаються знайти зв'язок між вищезгаданими категоріями, або ж ототожнюють їх з трудовими ресурсами, доповнюючи таким чином категоріальний апарат. Проте і в цій сфері науковці не притримуються єдиної думки. Глибина поняття трудового потенціалу дає змогу розглядати його як призму, що поєднує в собі поняття самих працівників та засобів виробництва, та показати взаємозв'язок екстенсивного і інтенсивного зростання трудового потенціалу підприємств аграрного сектору та забезпечити досягнення цілей його розвитку найефективнішим чином.

Як зазначає колектив авторів Г.І. Рзаєв, П.П. Антонюк та В.В. Кушнір основними показниками, що характеризують трудовий потенціал є показники кількісної складової трудового потенціалу куди відносять численність працездатного населення; чисельність безробітних; структура зайнятості населення; статеві-вікова структура населення; рівень народжуваності; кількість робочого часу відпрацьованого працездатним населенням та ін. [7]

На думку В.І. Пілявського трудовий потенціал поєднує якісні характеристики трудових ресурсів, робочої сили і людського капіталу щодо здатності і можливості окремого працівника та сукупності (персоналу) на підприємстві активізувати особистий і уречевлений фактори виробництва [8].

Підводячи підсумок можемо сказати, що аналіз джерел показав що поняття «трудоного потенціалу», залишається не визначеним та остаточно не вивченим питанням. Поняття трудового потенціалу має будуватися на основі оцінок здібності людей, включати півні умови для покращення та розвитку персоналу. Працездатність людини й набуті навички в процесі трудової діяльності, творчі здібності працівника (досвід) підвищуються в міру розвитку й удосконалення знань і навичок, поліпшення умов праці, зміцнення здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом загальна економічна криза в усіх регіонах України призвела до різкого погіршення демографічної ситуації. Крім суто економічних і екологічних чинників, причинами цього є безсистемний підхід до керування майбутньою поведінкою організаційних систем регіонів; відсутність гармонізації в матеріальному виробництві й духовній сфері [9].

Поряд зі змінами технологій, впровадження у виробництво високопродуктивних сортів рослин і порід тварин визначальною складовою економіки сільськогосподарського виробництва є люди, що живуть у сільській місцевості й працюють у сільському господарстві [10]. Відтворення чисельності населення є умовою виживання людства. Ця проблема стала об'єктом вивчення майже всіх наук [11].

Демографічна ситуація, що склалася в Україні, цілком обґрунтовано викликає стурбованість як владних структур, так і владних структур. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і стрімкий спад народжуваності – всі ці характеристики демографічних процесів дають підстави кваліфікувати їх як ознаки демографічної кризи [12].

В останні тридцять років, в умовах, коли на території України не було ні масових епідемій, ні глобальних природних катаклізмів, чисельність її населення зменшилася майже на 15 млн. людей. Це майже стільки, скільки було знищено фашистами в Україні під час Світової війни [13]. Нині населення країни становить трохи більше 42 мільйонів, а до 2050 року за прогнозами вчених кількість населення зменшиться до 34,8 млн. [14].

Загострення демографічної ситуації обумовлене насамперед критичним станом вітчизняної економіки, руйнацією соціальної сфери, особливо на селі, зубожінням мільйонів людей, поглибленням майнового розшарування в суспільстві. За індексом людського розвитку ООН, головними компонентами якого є очікувана тривалість життя, рівень освіти, добробуту населення, Україна, яка десять років тому займала серед 173 країн сорок п'яту позицію, опустилася на сто другу позицію.

Досягнення сталого демографічного розвитку, створення належних умов для відтворення населення є тривалим і складним процесом. При цьому завдання полягає не скільки в подоланні депопуляції, скільки у підвищенні якості та рівня життя населення, збереженні його життєвого і трудового потенціалу.

Соціально-економічний стан сільських територій, які є головними постачальниками робочої сили для аграрних підприємств, характеризується наявністю процесів, що сприяють деградації трудового потенціалу і розвитку демографічної кризи.

Якщо розглядати питання урбанізації з точки зору України, то рекордний для України показник наявної кількості населення був зафіксований у 1992 році – 52,2 млн жителів, але починаючи з наступного року йде його поступове зменшення. На 1 січня 2018 року населення України становить 42,4 млн осіб, що майже на 200 тис. чол. менше ніж в 2017 році (Рис. 1). Що стосується чисельності населення, що проживає на сільській території, то ситуація склалася таким чином: починаючи з 1913 р. частка сільського населення у загальній кількості наявного населення постійно скорочується, так, як що у 1913 році вона складала 80,7%, то в 1981 році уже 37,5%, починаючи з 1991 року ситуація дещо стабілізувалась і частка сільського населення коливається в межах 32,8 - 32,2 %. На 1 січня 2018 р. частка сільського населення складає 30,7 % від загальної кількості наявного населення.

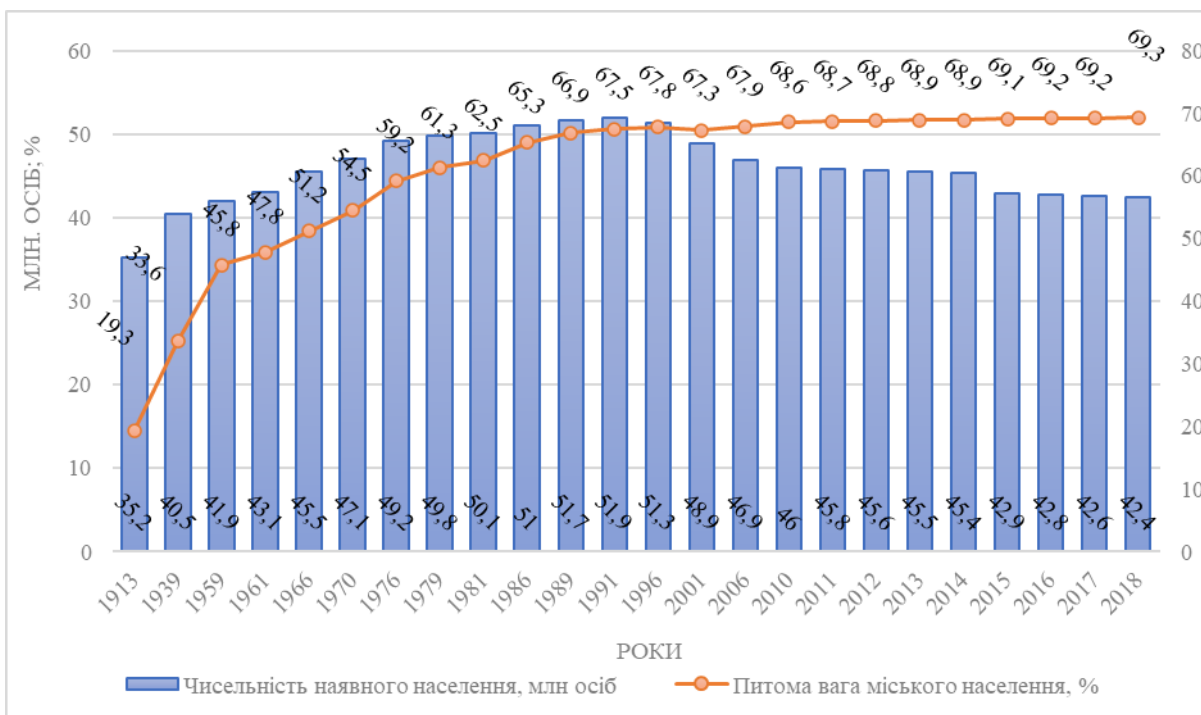

Рис. 1. Динаміка наявного населення та співвідношення міського населення до загальної наявної кількості в Україні, %* [15]

* Дані про населення наведено у 1913 та 1939 рр. у сучасних межах території України, у 1959 та 1970 рр. – за переписом на 15 січня, у 1979 р. – за переписом на 17 січня, у

Головними складовими зменшення кількості населення є безумовно низька народжуваність та висока смертність. Сучасний стан народжуваності такий, що забезпечується лише половина потрібного для відтворення населення, тобто для заміни покоління батьків тією ж кількістю покоління дітей. Починаючи з 1990 р. кількість народжених на 1000 наявного населення почала стрімко скорочуватись. Так, якщо у 1985 р. цей показник складав 15, то на 1 січня 2018 р. він становив – 9 народжених. Ця ситуація обумовлена перш за все економічною кризою, різким зниженням доходів широких верств населення, невпевненістю у майбутньому. До того ж, утворився значний розрив між низьким рівнем життя населення та високими європейськими стандартами. Український негативний вплив на рівень народжуваності справило руйнування системи дошкільного та позашкільного виховання, незадовільний стан репродуктивного здоров'я населення і насамперед жінок, значна частина яких працює в шкідливих умовах.

Аналіз рівня і тенденцій смертності населення дає можливість побачити, що перехідний період значно загострив цей показник. Інтегральний вплив зростання смертності та скорочення народжуваності обумовило значне за своїми масштабами природне скорочення населення. За останні роки, тільки у 1990 році природний приріст склав 0,5, а у 1995 році природне скорочення населення вже становило 5,8 і ця тенденція постійно зростала. На сьогоднішній день природне скорочення населення в Україні становить 14 осіб на 1000 наявного населення. Основними складовими незворотних демографічних втрат є високий рівень смертності дітей віком до 1 року та чоловіків працездатного віку. Цей показник є найвищим у Європі.

Головними складовими зменшення кількості населення є безумовно низька народжуваність та висока смертність (рис. 2).

Сучасний стан народжуваності такий, що забезпечується лише половина потрібного для відтворення населення, тобто для заміни покоління батьків тією ж кількістю покоління дітей.

Як видно з рис. 2, починаючи з 1990 р. кількість народжених на 1000 наявного населення почала стрімко скорочуватись. Так, якщо у 1985 р. цей показник складав 15, то на 1 січня 2004 р. він становив – 9 народжених. Ця ситуація обумовлена перш за все економічною кризою, різким зниженням доходів широких верств населення, невпевненістю у майбутньому. До того

1989 р. – за переписом на 12 січня, у 2002 р. – за переписом на 5 грудня 2001 р., у інші роки – на початок року.

ж, утворився значний розрив між низьким рівнем життя населення та високими європейськими стандартами. Український негативний вплив на рівень народжуваності справивало руйнування системи дошкільного та позашкільного виховання, незадовільний стан репродуктивного здоров'я населення і насамперед жінок, значна частина яких працює в шкідливих умовах.

Більш як 30-ти відсоткове скорочення сумарного коефіцієнта народжуваності, з одного боку, відбиває світові тенденції демографічних змін, а з другого, є наслідком глибокої кризи, що вразила всі сторони суспільного життя, у тому числі відобразилася і на демографічних процесах. Значне зниження плідності торкнулось майже усіх вікових груп жінок, в останні роки навіть молодшої (до 20 років), де інтенсивність народжуваності до недавнього часу неухильно зростала.

Навіть прийняті в останні роки Урядом України концепції і програми розвитку охорони здоров'я населення України виконуються не повністю і не справляють суттєвого впливу на ситуацію у демографічній сфері.

Аналіз рівня і тенденцій смертності населення дає можливість побачити, що перехідний період значно загострив цей показник.

Інтегральний вплив зростання смертності та скорочення народжуваності обумовило значне за своїми масштабами природне скорочення населення. За останні 15 років, тільки у 1990 р. природний приріст склав 0,5, а у 1995 природне скорочення населення вже становило 5,8 і ця тенденція постійно зростала. На сьогоднішній день природне скорочення населення в Україні становить 7 осіб на 1000 наявного населення. Основними складовими незворотних демографічних втрат є високий рівень смертності дітей віком до 1 року та чоловіків працездатного віку. Цей показник є найвищим у Європі.

Значна смертність чоловіків обумовлена смертністю від нещасних випадків на виробництві та аварій, широко розповсюдженим алкоголізмом, а в останні роки до цього додалась висока смертність від інфекційних захворювань, особливо від туберкульозу, який вже набув вигляду епідемії.

Для більш повної характеристики демографічної ситуації в Україні, а саме в сільській місцевості, слід проаналізувати розподіл постійного населення за віковими групами (рис. 3).

Як зазначає О.М. Бородіна суттєвий вплив на якісні соціально-демографічні характеристики населення має його вікова структура, яка наразі складається з активної, пасивної та потенційної частини. За її оцінкою, активна частина – це люди працездатного віку [16].

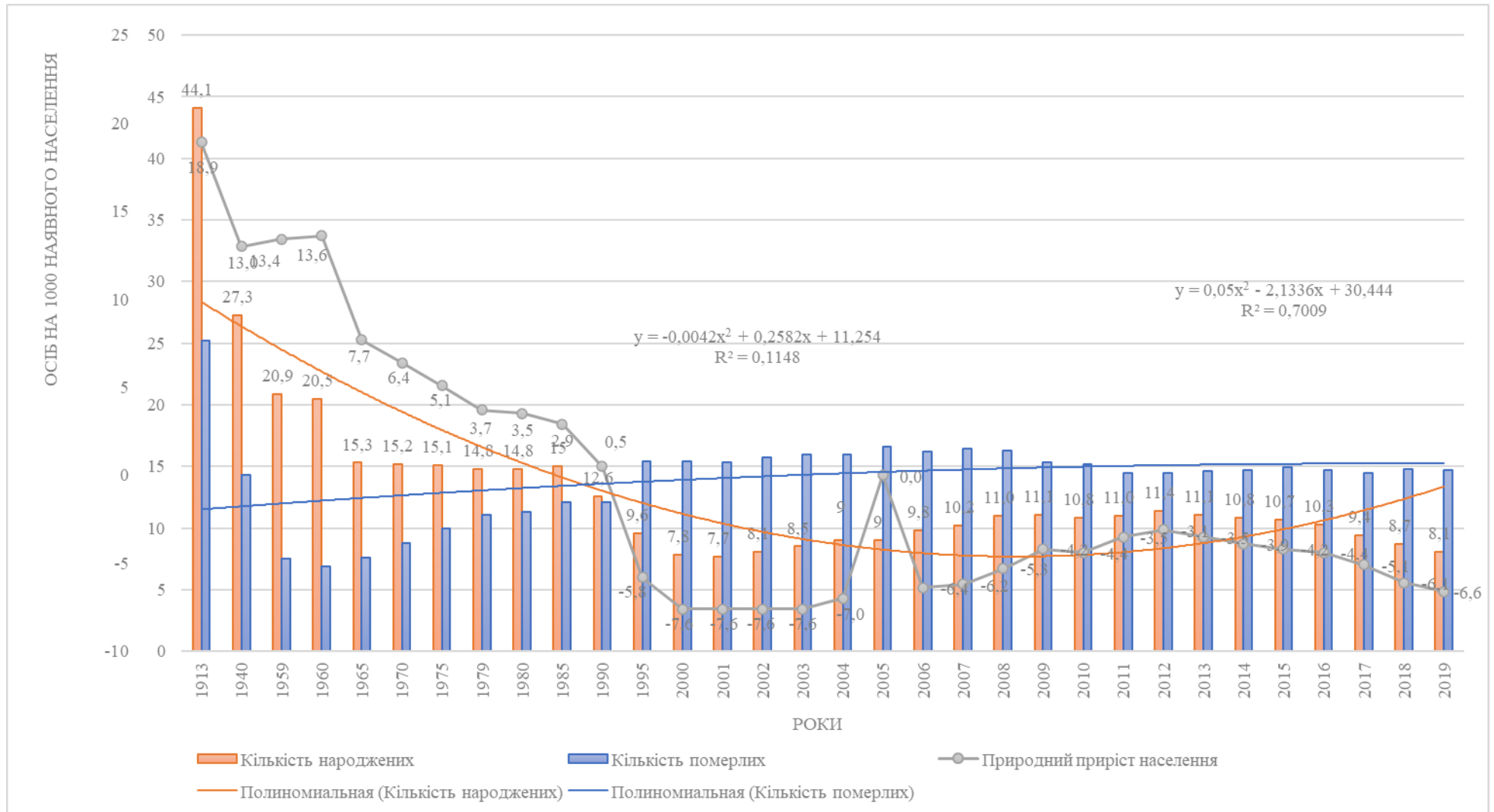

Рис. 2. Коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення в Україні по роках (на 1000 наявного населення) [15]

На 1 січня 2020 р. в Україні активна частина становила 53,0 %, пасивна – 29,9, а потенційна – 17,1 %.

Особливе занепокоєння викликає той факт, що кількість осіб старше працездатного віку в сільській місцевості значно перевищує кількість дітей. Це свідчить про те, що працездатне населення змушене головним чином спрямовувати свої зусилля на утримання осіб пенсійного віку, а не на поповнення молодого покоління селян.

Ситуація ускладнюється тим, що за оцінками лікарів і психологів, близько 80 % сільських дітей мають ті чи інші відхилення від фізичної чи психічної норми, що насамперед говорить про якісне погіршення стану людського капіталу нашої країни.

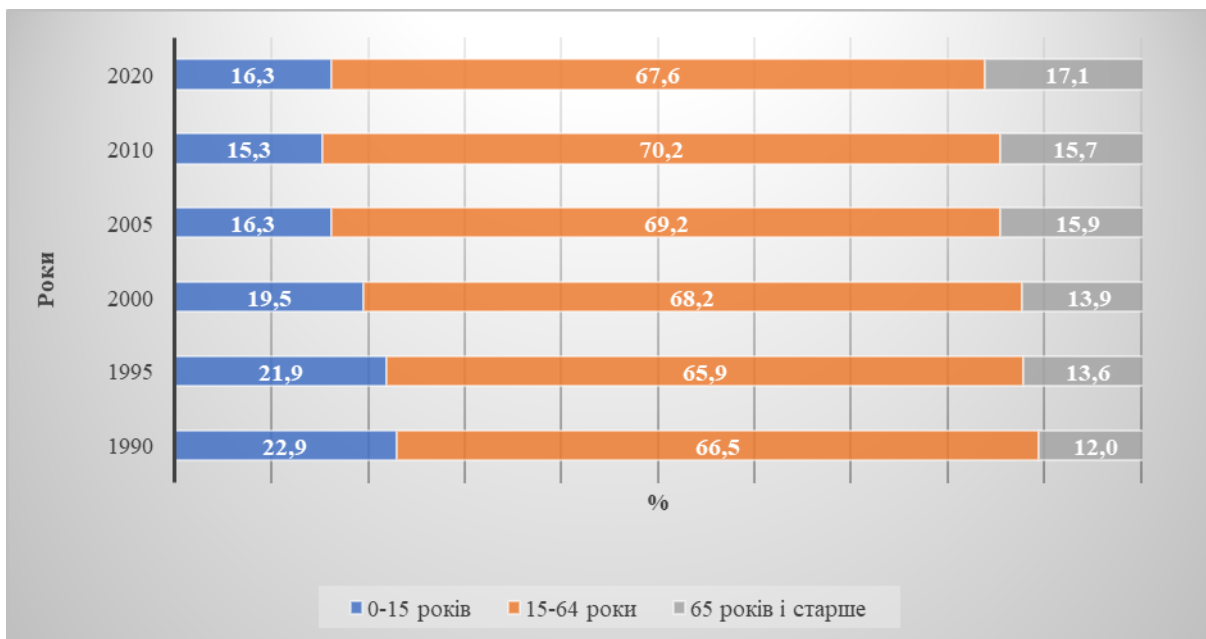

Рис. 3. Розподіл постійного населення за працездатністю та віковими групами у 1990-2020 рр.

Зростання частки осіб пенсійного віку призводить до збільшення обсягів споживання суспільних ресурсів на соціальне забезпечення в старості. За умов обмеженості таких ресурсів поширюється бідність та поглиблюється соціальна нерівність за віком. Бідність населення похилого віку зумовлює посилення тиску осіб пенсійного віку на ринок праці та додаткові матеріальні обов'язки працездатного населення. Зміни у співвідношенні поколінь впливають на міжпоколінні відносини у сім'ї та суспільстві, зокрема загострюють антагонізм між молоддю та особами похилого віку, платниками податків та пенсіонерами.

Висновки і пропозиції. Розглянувши проблему загострення демографічної кризи в Україні, ми можемо сказати, що її вирішення потребує комплексного підходу перш за все на рівні держави. Необхідною передумовою кардинального змінення демографічної ситуації у напрямку, протилежному тому, яким країна йшла протягом тридцяти років, може бути тільки принципово новий курс соціально-економічної політики, яка дозволить в найкоротші строки підвищити добробут громадян, знищити бідність – саме ці кроки зможуть забезпечити підвищення народжуваності, зменшення смертності населення, саме економічна ситуація найбільш істотно впливає на ці показники.

Бібліографічний список.

1. Радько С.Г. Формирование механизма устойчивого функционирования предприятия на основе эффективных методов управления трудовым потенциалом: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / С.Г. Радько. – Москва, 2007. – 35 с.
2. Шостак Л.В. Трудовий потенціал як рушійна сила ефективного розвитку підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 21. 2018. С. 450-454.
3. Корбут К.Є. Трудовий потенціал підприємства: поняття, складові та методи оцінювання. Вісник ЖДТУ. 2017. № 2 (80). С. 102-108.
4. Галан О.Є. Трудовий потенціал підприємства - як економічна категорія. Культура народів Причорномор'я. 2013. № 259. С. 19-23.
5. Яковенко Р.В. Трудовий потенціал національної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.surma-ua.info/?p=6464>
6. Масленников, О.Ю., Фльорко М.І. Трудовий потенціал підприємства, його формування та оцінювання. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.8. С. 241-245
7. Рзаєв Г.І., Антонюк П.П., КУШНІР В.В. Трудовий потенціал суб'єктів фінансового ринку та напрями його оцінювання відповідно до потреб економічного аналізу. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. № 4. С. 58-65.
8. Пілявський В.І. Трудовий потенціал підприємства: сутність, моделі зайнятості і ефективність використання. Національна економіка Інтелект ХХІ. 2019. № 3.
9. Мірко Н., Старостенко Г, Тарангул Л. Трансформація демографічних процесів. Україна: аспект праці. 2001. №3. С. 21.

10. Власов В.І. Динаміка чисельності сільського населення у регіонах і країнах світу. Економіка АПК. 2005. №10. С. 131-134.
11. Буткевич М.Н. Воспроизводство населения и социально-демографическая ситуация в России. Социс. 2005. № 7. С.22-31.
12. Лібанова Е. Демографічний колапс. Урядовий кур'єр. 2004. № 40. С. 11.
13. Крючков Г. Демографічна криза в Україні: причини і наслідки (співдоповідь). Голос України. 2003. №101. С. 8.
14. Кокіна В. Чому скорочується українське населення? Урядовий кур'єр. 2005. № 201. С. 8.
15. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm
16. Бородіна О.М. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – С. 64-65.

References.

1. Rad'ko S.G. Formyrovanye mehanyzma ustojchyvogo funkcyonirovaniya predpryjatya na osnove effektivnyh metodov upravleniya trudovym potencialom: avtoref. dys. na soyskanye nauch. stepeny d-ra ekon. nauk: spec. 08.00.05 «Экономика у управлене народным hozjajstvom» / S.G. Rad'ko. – Moskva, 2007. – 35 s.
2. Shostak L.V. Trudovyy potencial jak rushijna syła efektyvnogo rozvytku pidpryjemstva. Global'ni ta nacional'ni problemy ekonomiky. Vyp. 21. 2018. S. 450-454.
3. Korbut K. Je. Trudovyy potencial pidpryjemstva: ponjattja, skladovi ta metody ocinjuvannja. Visnyk ZhDTU. 2017. № 2 (80). S. 102-108.
4. Galan O. Je. Trudovyy potencial pidpryjemstva - jak ekonomichna kategorija. Kul'tura narodov Prychernomor'ja. 2013. № 259. S. 19-23.
5. Jakovenko R.V. Trudovyy potencial nacional'noi' ekonomiky [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.surma-ua.info/?p=6464>
6. Maslennikov, O. Ju., Fl'orko M. I. Trudovyy potencial pidpryjemstva, jogo formuvannja ta ocinjuvannja. Naukovyj visnyk NLTU Ukrai'ny. 2011. Vyp. 21.8. S. 241-245
7. Rzajev G. I., Antonjuk P. P., KUSHNIR V. V. Trudovyy potencial sub'jektiv finansovogo rynku ta naprjamy jogo ocinjuvannja vidpovidno do potreb ekonomichnogo analizu. Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu. 2017. № 4. S. 58-65.
8. Piljavs'kyj V. I. Trudovyy potencial pidpryjemstva: sutnist', modeli zajnjatosti i efektyvnist' vykorystannja. Nacional'na ekonomika Intel'ekt HHI. 2019. № 3.
9. Mirko N., Starostenko G, Tarangul L. Transformacija demografichnyh procesiv. Ukrai'na: aspekt praci. 2001. №3. S. 21.

10. Vlasov V.I. Dynamika chysel'nosti sil's'kogo naseleennja u regionah i kraï'nah svitu. Ekonomika APK. 2005. №10. S. 131-134.
11. Butkevych M.N. Vosproyzvodstvo naselenija y socyjal'no-demograficheskaaja situacija v Rossyy. Socys. 2005. № 7. S.22-31.
12. Libanova E. Demografichnyj kolaps. Urjadovyj kur'jer. 2004. № 40. S. 11.
13. Krjuchkov G. Demografichna kryza v Ukrai'ni: prychny i naslidky (spivdopovid'). Golos Ukrai'ny. 2003. №101. S. 8.
14. Kokina V. Chomu skorochujet'sja ukrai'ns'ke naseleennja? Urjadovyj kur'jer. 2005. № 201. S. 8.
15. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm
16. Borodina O.M. Ljuds'kyj kapital na seli: naukovy osnovy, stan, problemy rozvytku. – K.: IAE UAAN, 2003. – S. 64-65.

Шелудько Л.В., Онищенко О.С. Влияние демографической ситуации на трудовой потенциал страны. В статье была исследована проблема демографической ситуации в стране. Рассмотрев проблему обострения демографического кризиса в Украине, мы можем сказать, что ее решение требует комплексного подхода прежде всего на уровне государства. Необходимым условием при значительном изменении демографической ситуации в направлении, противоположном тому, которым страна шла в течение тридцати лет, может быть только принципиально новый курс социально-экономической политики, который позволит в кратчайшие сроки повысить благосостояние граждан, уничтожить бедность - именно эти шаги смогут обеспечить повышение рождаемости, уменьшение смертности населения, так как именно экономическая ситуация наиболее существенно влияет на эти показатели. Было установлено, что именно демографическая ситуация имеет наибольшее влияние на трудовой потенциал страны.

Ключовые слова. Демографическая ситуация, трудовой потенциал, урбанизация.

Sheludko L.V., Onishenko O.S. The demographic situation impact on the labor potential of the country. The problem of demographic situation in the country is studied in the article. Having considered the problem of demographic crisis aggravation in Ukraine we should say that its solution requires an integrated approach primarily at the state level. Under the condition of significant change in the demographic situation in the direction quite opposite to that the country has been moving to for thirty years, the only necessary condition is a fundamentally new course of socio-economic policy, which will in

the shortest time allow to increase the well-being of the citizens and eliminate poverty. These steps will be able to ensure the increase in the birth rate, the decrease in the death rate of the population, since it is the economic situation that significantly affects these indicators. It was determined that the demographic situation influences greatly the labor potential of the country.

Purpose: to analyze the demographic situation in the country, to reflect its impact on the labor potential and to give recommendations to overcome the demographic crisis.

Research methods. During the study monographic and economic – statistical methods were used (the main indicators characterizing the demographic situation were analyzed: population size dynamics, the ratio of urban and rural population, the birth and mortality ratio, natural population growth rates and distribution of the resident population by working capacity and age groups).

Results of work. In the last thirty years, under the conditions with no mass epidemics or global natural disasters in Ukraine, the number of its population has decreased by almost 15 million people. Now the country's population is a bit more than 42 million people and by the year of 2050, according to the scientific forecasts, the population will decrease to 34.8 mln. By January 1, 2018 the rural population makes up 30.7% of the total population of the country. In recent years only in 1990 the natural growth rate was 0.5 and in 1995 the natural population decline was 5.8 and this tendency was constantly increasing. Today the natural population decline in Ukraine is 14 people per 1000 inhabitants. The main components of the irreversible demographic losses are the high mortality rate of the children under 1 year old and the men of working age. This figure is the highest in Europe. The age structure of the population, which now consists of active, passive and potential parts, has a significant impact on the qualitative socio-demographic characteristics of the population. Accordingly, the active part is the people of working age. By January 1, 2020 the active part of the population in Ukraine was 53.0%, the passive one - 29.9% and the potential part - 17.1%.

The fact that in rural areas the number of people over the working age significantly exceeds the number of children causes a special concern. It testifies that the able-bodied population has mainly to focus its efforts to maintain people who are retired but not to replenish the younger generation of peasants.

Keywords: demographic situation, labor potential, urbanization.

Стаття надійшла до редакції: 21.01.2021 р.